

Stortingets justiskomité
justis@stortinget.no

Deres referanse:

Vår referanse: 2025/21

Dato: 17.01.2025

Publikasjonsnr.: NIM-B-2025-004

BREV

Oppfølgingsbrev til justiskomiteen

1. Innledning

NIM viser til høring 14. januar om endringer i sivilbeskyttelsesloven (sivil arbeidskraftberedskap), der det under høringen ble stilt en rekke spørsmål knyttet til Stortingets involvering og kontroll ved anvendelse av kriselovgivning, og hvordan dette kunne se ut i praksis. Det ble også oppfordret til å eventuelt ettersende noe skriftlig knyttet til dette.

Vi ønsker derfor å kort skissere hvorfor vi mener det er viktig å eksplisitt regulere økt involvering og kontroll for Stortinget og hvordan det eventuelt kan gjøres, inkludert hvilke modeller som eksisterer i lovgivningen.

2. Viktigheten av Stortingets kontroll

Et av våre innspill i den opprinnelige høringen var at Stortinget burde sikres økt kontroll. Departementet var ikke enig i dette og viste til at forslaget skulle 'plassere et ansvar for regulering av sivil arbeidskraftberedskap i sikkerhetspolitisk krise og krig til regjeringen'.¹

NIM mener det er et gjennomgående uheldig trekk ved kriseregulering at formålet ofte synes å være samling av mest mulig makt og handlekraft hos regjeringen. NIM mener det nettopp er viktig at Stortingets involvering ikke anses som en formalitet man ikke har råd til i krisetider.

Vi tenker at grunnen til å *forhåndsregulere* kriselovgivning nettopp er å se litt bredere på hva man vil sikre. Grunnloven §§ 1 og 2 legger til grunn at vi er et *innskrenket* monarki, der demokratiet, rettsstaten og menneskerettighetene skal sikres. Etter vårt syn bør de sentrale spørsmålene ikke bare være hvilke verktøy regjeringen bør ha, men hvilke tilpasninger som må til for å sikre funksjonen av demokratiet, rettstaten og opprettholdelse av menneskerettighetene også i krisetider. Dette

¹ Prop. 11 L (2024-2025), s. 76.

perspektivet spilte vi inn i høringsrunden, men det mangler som premiss i lovproposisjonen.²

Det er klart at kriseregulering også må hensynta at det fins situasjoner der Stortinget ikke kan samles, som kan nødvendiggjøre fullmakter til regjeringen. Samtidig, der krisereguleringen bygger på et slikt premiss bør det også diskuteres hvordan Stortingets funksjon og kontroll kan opprettholdes så langt som mulig – for eksempel ved alternative møteformer (digitalt), prosesskrav eller lignende. Det vil være forholdsvis få krisesituasjoner der det er *fysisk umulig* for i det minste et stort antall stortingspolitikere å avholde et eller annet form for møte.

Stortinget bør – så langt som mulig – være involvert i håndteringen av kriser. Folkestyret er fundamentet i hele vårt system. Grunnloven bygger på et premiss om at de beste avgjørelsene tas av *folkets egne representanter*, og at deres kontroll er en *nødvendig forutsetning* for å forhindre misbruk av makt og inngrep i folks rettigheter. Stortingets involvering er særlig viktig i krisetider når det ikke er tid til involvering av sivilsamfunn eller andre aktører i store høringsrunder, for å sikre demokratisk legitimitet, tillit, åpenhet og at tiltak er i samsvar med menneskerettighetene, det vil si at de er forsvarlige og ikke går lengre enn nødvendig.

Vi mener Stortinget selv er best plassert til å vurdere hvilken rolle de bør spille i en krisesituasjon, og hvordan de bør regulere sin kontroll med regjeringen – noe det er lang tradisjon for, helt fra riksrettssaken mot ministeriet Selmer i 1884.

3. Forslag til ordlyd

Det eksisterer flere modeller eller måter for å sikre stortingskontroll med utøvende makts bruk av fullmakter som kan derogere fra lovgivning.³ I lovforslaget legges det bare opp til at forskriftene skal *meddeles* Stortinget.⁴

Et første alternativ er modellen i *beredskapsloven*, som også er brukt i *smittevernloven* og *forvaltningsloven*.⁵ Der gis fullmaktene bare for en kort periode (30 dager), og må etter det legges frem som lovforslag. En styrke ved dette er at Stortinget alltid blir involvert i saker der regjeringen utøver lovgivende myndighet, og sikrer demokratisk legitimitet. En svakhet er at Stortinget tvinges til å ta stilling til forslaget uavhengig av krisesituasjonen og informasjonsgrunnlaget.

---

² Se vårt høringsinnspill, punkt 2.3 og 3.1. Tilgjengelig her: <https://www.nhri.no/2024/endringer-i-sivilbeskyttelsesloven-sivil-arbeidskraftberedskap/>.

³ Stortingets kontroll med derogasjonsfullmakter er drøftet i NOU 2019:13, *Når krisen inntreffer*, punkt 11.4.3..

⁴ Lovutkastet, § 28 b tredje ledd.

⁵ Beredskapsloven, § 3 annet og tredje ledd; smittevernloven, § 7-12; forvaltningsloven, § 5 annet ledd.

Et annet alternativ som kan tenkes er en meddelelsesplikt som i departementets forslag, men kombinert med en viss begrunnelses- og rådføringsplikt.⁶ Slik sikres viktig dialog mellom regjering og Storting, som også vil gi et bedre grunnlag og mulighet for Stortinget til å *eventuelt* ønsker å gripe inn ved bruk av sin ordinære vedtaks- og lovgivningsmyndighet.

Et tredje alternativ er at et *mindretall* (en tredjedel av representantene) i Stortinget gis myndighet til å helt eller delvis oppheve derogasjonsforskriftene. Dette var modellen Stortinget valgte i den tidligere *Koronaloven*.⁷ Da kan regjeringen få en mulighet til å gi forskrifter av lengre varighet uten at Stortinget *pålegges* å behandle dem som lovforslag, samtidig som mindretallet gis en garanti mot misbruk.

De forskjellige kontrollmulighetene kan brukes alene, eller samlet. En plikt til begrunnelse- og rådføring kan for eksempel godt *kombineres* med en mulighet for et tredjedels mindretall til å kreve opphevelse, fordi mindretallet da sikres et bedre grunnlag for å gjøre de relevante vurderingene. I tillegg til de nevnte kontrollmulighetene bør Stortinget uansett vurdere *varigheten av derogasjonsforskrifter som kan gis ved fullmakt (herunder muligheten til fornyelse av vedtaket)*⁸ og eventuelle *begrunnelsesplikter- og opplysningsplikter* overfor Stortinget.⁹

Til slutt nevner vi at man også kunne tenke seg modeller der Stortinget er involvert i vurderingen av om *man er i en krisesituasjon*, altså at Stortinget gis makt til å bestemme hvorvidt fullmaktene kan benyttes. I lovforslaget er det Kongen i statsråd som selv bestemmer om man er i en situasjon der kompetansen kan benyttes.¹⁰ Her kan det tenkes en modell der det er Stortinget som (hvis mulig) bestemmer at kompetansen kan benyttes, eller alternativt at et mindretall i Stortinget (en tredjedel) gis en kontrollfunksjon ved å kunne oppheve Kongen i statsråd sin beslutning.¹¹

Vennlig hilsen
for Norges institusjon for menneskerettigheter

Gro Nystuen
Ass. direktør

Vetle Magne Seierstad
Rådgiver

Dette dokumentet er elektronisk godkjent og har dermed ingen signatur.

---

⁶ Dette var en forslått mulighet i NOU 2019:13, *Når krisen inntreffer*, punkt 11.4.3.

⁷ *Koronaloven*, § 5 annet ledd.

⁸ I lovutkastet § 28 b første ledd er lengden hele seks måneder, og kan fornyes evig, jf. «om gangen».

⁹ Dette (og forholdet til Grunnloven § 82) er drøftet noe i vårt høringsinnspill om håndtering av koronapandemien, punkt 4, tilgjengelig her: <https://www.nhri.no/2025/myndighetenes-handtering-av-koronapandemien/>.

¹⁰ Lovutkastet, § 28 a.

¹¹ Vi løftet en slik ide i vårt høringsinnspill, se over, punkt 3.1.